

Mätning av implicita kriminella attityder vid behandlingsutvärdering

Mätning av implicita kriminella attityder vid behandlingsutvärdering

Projektnummer: 2008_40

Martin Bäckström Fredrik Björklund

Layout: Jenny Botvidsson Kriminalvårdens Utvecklingsenhet, 2011
Tryckning: Kriminalvården

Ytterligare exemplar kan beställas från:
Kriminalvården, 601 80 Norrköping
Beställningsnr: 6038
ISBN: 978-91-86903-02-2
Hemsida: www.kriminalvarden.se/publikationer

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	6
BAKGRUND	7
BEHANDLINGSPROGRAM OCH KRIMINELLA ATTITYDER	7
IAT-MÅTT SOM PREDIKTOR- OCH UTFALLSVARIABLE	7
ATTITYDMÄTNING OCH KRIMINALVÅRDENS PROGRAMVERKSAMHET	8
METOD	10
ETIK	10
URVAL	10
INSTRUMENT	12
PROCEDUR	13
RESULTAT	14
RESULTAT I RELATION TILL FRÅGESTÄLLNINGARNA	14
RESULTAT SOM KAN VALIDERA DE IMPLICITA ATTITYDMÅTTEN	15
DISKUSSION	17
LITTERATURLISTA	19

SAMMANFATTNING

Ett sätt att studera vilka effekter behandlingsprogram har på deltagarnas attityder är att mäta dessa före och efter genomförd behandling. Sådana mätningar av kriminella attityder görs inom Kriminalvården redan idag, med hjälp av explicita test (frågeformulär). Dessa traditionella metoder har sina förtjänster, men också svagheter. Respondenten kan t ex enkelt uppge en annan attityd än den som han/hon verkligen har. Somliga av de svagheter som explicita test har kan hanteras med andra, modernare metoder. Detta projekt syftade till att undersöka möjligheten att utvärdera effekter av behandlingsprogram med metoder för mätning av implicita associationer. Instrumenten som användes var Implicit Association Test (IAT; Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998) och Single-Category Implicit Association Test (SC-IAT, Karpinski & Steinman, 2006) som utvecklats för att vara motståndskraftiga mot socialt önskvärda responser. När explicita test används föreligger nämligen alltid en risk för att respondenten justerar sina svar så att de framstår som mer socialt acceptabla än de annars skulle vara. Särskilt i känsliga frågor riskerar responserna att färgas av social önskvärdhet och psykometriska studier av IAT har visat att det är mycket svårare att kontrollera responserna där än i ett självrapporteringstest av frågeformulärstyp. Grundtanken var alltså att mått på implicita kriminella attityder skulle kunna komplettera (inte ersätta) de explicita mått som redan idag används inom svensk kriminalvård.

Undersökningen hade en design med en behandlingsgrupp och en kontrollgrupp. Behandlingsgruppen bestod av 215 klienter som deltog i ett kriminalvårdsprogram (BrottsBrytet, ETS, eller Våga Välja). Deras resultat jämfördes med en matchad kontrollgrupp om 115 klienter som inte genomgått något behandlingsprogram. Klienterna i behandlingsgruppen testades vid tre tillfällen: (1) strax före att behandlingsprogrammet inleddes, (2) strax efter att behandlingsprogrammet avslutats, och (3) tre månader efter att behandlingsprogrammet avslutats. Kontrollgruppen testades vid motsvarande tillfällen under verkställigheten som behandlingsgruppen.

Behandlingsprogrammets påverkan på deltagarnas attityder undersöktes i en statistisk analys där resultatet på IAT för behandlingsgruppen jämfördes med kontrollgruppens. Resultaten visade inte på några effekter av behandling på kriminella attityder (mätt med IAT). Det finns flera möjliga förklaringar till avsaknaden av effekter, som alltså inte måste bero på att de behandlingsprogram som studerades är överksamma. En möjlig förklaring är istället att mätinstrumentet (IAT) saknar validitet (inte mäter vad det är avsett att mäta) eller saknar reliabilitet (är otillförlitligt, och för ineffektivt för att kunna fånga sådana effekter som faktiskt finns). Uppföljande analyser av mätinstrumentet gav dock stöd för att åtminstone standard-IATs reliabilitet medan SC-IATs var svagare (vilket är det vanliga fyndet). Vissa tecken på att de implicita måtten har validitet (dvs. verkligen mäter vad det är avsett att mäta) fanns också, genom korrelationer till relevanta kriterievariabler. Dessa relationer är dock för svaga för att man ska kunna dra någon stark slutsats om instrumentens validitet. Hur användbart IAT är som utvärderingsinstrument vid Kriminalvården är alltså fortfarande en öppen fråga. Svensk och internationell forskning kommer så småningom att ge svar på frågan, vilket är angeläget på med tanke på de svagheter nuvarande instrument har, och med tanke på att det åtminstone för närvarande verkar finnas få riktigt lovande alternativa instrument för indirekt mätning av attityder.

BAKGRUND

Kriminalvården eftersträvar användning av dokumenterat verksamma behandlingsformer. För att veta vilka behandlingsformer som är mest effektiva för att åstadkomma en viss typ av förändring krävs noggrann utvärdering. Detta projekt beskriver ett nytt sätt att utvärdera behandlingsprogramms påverkan på kriminella attityder.

Behandlingsprogram och kriminella attityder

Antisocialt tänkande kvalar in bland de fyra viktigaste dynamiska faktorerna bakom kriminellt beteende (Andrews & Bonta, 2006) och är därför rimligen en central faktor att försöka påverka genom kriminalvård. Mest centralt för detta projekt är en särskild aspekt av antisocial kognition, närmare bestämt antisociala attityder, som har visat sig vara särskilt starkt relaterade till brottslighet och brottsåterfall (Andrews & Bonta, 2006; Gendreau, Little & Goggin, 1995; Gendreau, Goggin, Chanteloupe & Andrews, 1992).

Ett sätt att studera vilka effekter behandlingsprogram har är att mäta intagnas kriminella attityder före och efter genomförd behandling. Sådana mätningar görs redan idag, med hjälp av explicita test av frågeformulärstyp. Dessa traditionella metoder har sina förtjänster men kan kompletteras med modernare metoder. När explicita test används föreligger alltid en risk för att respondenten justerar sina svar så att de framstår som mer socialt önskvärda än de annars skulle vara. Särskilt i känsliga frågor riskerar responserna att färgas av social önskvärdhet. Att testinstrument av självskattnings typ är utsatta för social önskvärdhet är välkänt, inte minst från litteraturen kring personlighetsmätning (Edwards, 1953; Bäckström, Björklund & Larsson, 2011). Önskvärdhetseffekter har visats även i en kriminalvårdskontext, där de intagna vid tyska kriminalvårdsanstalter som hade hög självskattad empati också uppvisade större social önskvärdhet än personer med hög självskattad empati i en ickekriminell kontrollgrupp (Kämpfe, Penzhorn, Schikora, Dünzl, & Schneidenbach, 2009). Andra exempel är våldsbrottslingars aggressiva attityder (Snowden, Gray, Smith, Morris & MacCulloch, 2003) och pedofilers sexuella preferenser (Gray, Brown, McCulloch, Smith & Snowden, 2004). Försök att kontrollera för önskvärdhetsbias i självskattningar med hjälp test på social önskvärdhet (sk ”lögnskalor”) har fallerat, och ibland har den prediktiva kraften hos instrumenten faktiskt minskat (Mills & Kroner, 2005, 2006).

Det har på senare år utvecklats flera metoder för s.k. indirekt mätning av attityder. De mest uppmärksammade varianterna är: Implicit Association Test (IAT) Greenwald, McGhee & Schwartz, 1998) som är baserat på responstider från en kategoriseringsuppgift och ger ett mått på hur starkt olika kategorier är associerade med varandra; affektiv priming (Fazio, Jackson, Dunton & Williams, 1995) som mäter i vilken mån responstider i en ordkategoriseringsuppgift påverkas av föregående värdeladdade stimuli; semantisk priming (Wittenbrink, Judd & Park, 1997) som mäter hur mycket kategorisering av ord underlättas av att man har positiva associationer till relaterade ord; Affect Misattribution Procedure (APM; Payne, Cheng, Govorun & Stewart, 2005) som mäter i vilken mån bedömningen av ett neutralt stimulus påverkas av ett föregående stimulus; Extrinsic Affective Simon Task (EAST; DeHouwer, 2003) som mäter i vilken mån responstider vid kategorisering av positiva och negativa ord påverkas av en interfererande uppgift; Go/No-go association task (Nosek & Banaji, 2001) som är besläktat med IAT men där uppgiften är att trycka/inte trycka snarare än att kategorisera i en av två kategorier. Mest spridning har IAT fått. Liksom de övriga måtten på implicita attityder utvecklades IAT för att vara motståndskraftigt mot socialt önskvärda responser. Systematiska studier av IAT har visat att det är mycket svårare att kontrollera responserna där än i ett självrapporteringstest av frågeformulärstyp (t.ex. Banse, Seise, & Zerbes, 2001, Schnabel, Asendorpf & Greenwald, 2008).

IAT-mått som prediktor- och utfallsvariabel

Hur stark är egentligen relationen mellan implicit attityd (mätt med IAT) och beteende? En omfattande metaanalys visar på gott stöd för IATs prediktiva validitet, inte minst i jämförelse med parallella explicita test, och särskilt på socialt känsliga områden (Greenwald, Poehlman, Uhlmann, & Banaji, 2009). Resultat från den svenska arbetsmarknaden visar att implicit fördomsfullhet hos

rekryterare, mätt med IAT, är relaterad till diskriminering (Agerström & Rooth, 2011; Rooth, 2007). Utländska sökande och sökande med övervikt kallas mer sällan kallas till anställningsintervju trots lika meriter, vilket är relaterat rekryterarnas negativa implicita stereotyper.

När det gäller aggression har man funnit en koppling mellan självbilds-IAT och aggressivt beteende, men endast när deltagarna provocerades, inte i en kontrollbetingelse utan provokation (Richetin, South Richardson & Mason, 2010). Med andra ord så reagerade de individer som associerade sig själva med aggression på ett mer aggressivt sätt i en situation där de utsattes för provokation, medan de explicita måtten på aggressivitet var orelaterade till aggressivt beteende. En liknande studie på skolbarn (Grumm, Hein & Fingerle, 2011) visar också en koppling mellan självbilds-IAT och aggressivt beteende. IAT bidrog till att predicera aggressivt beteende utöver de explicita måtten.

Vi har bara sett två studier där IAT använts som mått på behandlingseffekter, en från Österrike och en från Nya Zeeland. I den österrikiska studien (Gollwitzer, Banse, Eisenbach, & Naumann, 2007) jämfördes inställningen till aggressivt beteende hos skolungdomar som antingen fick en våldsförebyggande behandling eller som inte fick det (kontrollgrupp). Resultaten från en uppföljning visade att medan kontrollgruppen uppvisade ökad implicit aggressivitet hade de som genomgått behandlingsprogrammet inte ökat sin, vilket också återspeglades i relaterade beteendeskattningar. I den nya-zeeländska studien (Polascheck, Bell, Calvert & Takarangi, 2010) studerades högriskinterner som begått våldsbrott. De testades med IAT och explicita mått före samt efter genomgången KBT-behandling (studien hade dock ingen kontrollgrupp). De implicita och explicita måtten var inte relaterade till varandra, men båda var relaterade till relevanta behandlingsrelaterade faktorer (behandlares skattningar av klienternas nivå på statiska och dynamiska riskfaktorer).

Utöver de jungfruliga men lovande resultaten från Österrike och Nya Zeeland finns data från en förstudie på en sydsvensk kriminalvårdsanstalt för ungdomsbrottslingar, där våldsattityder studerades med hjälp av IAT och explicita attitydtest (Bäckström & Björklund, opublicerade data). Som väntat uppvisade klienterna mer positiva våldsattityder i IAT än kontrollgruppen (jämnåriga personer av samma kön som inte hade brottslig bakgrund). Detta stödjer IATs validitet. IAT får också stöd som potentiell metod för mätning av kriminella kognitioner från studier där man jämför olika undersökningsgrupper med s.k. ”known groups approach”. I dessa studier demonstreras att deltagarna uppvisar starka respektive svaga associationer till den relevanta egenskapen beroende på vilken grupp de tillhör (t ex mer eller mindre alkoholberoende: Gray, LaPlante, Bannon, Ambady & Shaffer (2011), Wiers, Van Woerden, Smulders & De Jong (2002).

Sammanfattningsvis finns det alltså goda skäl att anta att ett IAT som mäter kriminella attityder kan utgöra ett betydelsefullt komplement till ett motsvarande explicit attitydtest. Det finns också anledning att tro att de implicita måtten, liksom de explicita, kan bidra till att predicera kriminellt beteende (återfall). Explicita attitydtest är värdefulla och bör finnas kvar inom Kriminalvården, men kan kompletteras med IAT för en noggrannare utvärdering av behandlingseffekter.

Attitydmätning och Kriminalvårdens programverksamhet

Kriminalvården bedriver idag ett antal olika program som huvudsakligen är baserade på kognitiv beteendeterapi, såsom ETS (Enhanced Thinking Skills), CS (Cognitive Skills) Brotts-Brytet, ART (Aggression Replacement Training) och One-to-One. Så gott som samtliga av dessa har som ett centralt mål att försöka påverka antisociala (kriminella) attityder och förbättra klienters sociala färdigheter samt att få klienterna att tänka rationellt snarare än att ge efter för sin impulsivitet. De tre program som ingick i denna studie var Brotts-Brytet, ETS och Våga välja, alla tre ackrediterade inom svensk kriminalvård.

Brotts-Brytet är ett kognitivt beteendeterapeutiskt (KBT) inriktat behandlingsprogram, och handlar om inbördes kopplingar mellan tankar, känslor, fysiologiska reaktioner och beteende. Det omfattar allmän kriminalitet, dvs. brottslighetens art spelar mindre roll. Syftet med programmet är att minska återfallsrisken, och det är framförallt klienter med relativt hög bedömd risk för återfall i brott som erbjuds plats i programmet. Man strävar efter att välja ut klienter som har åtminstone en av de

dynamiska riskfaktorer som programmet syftar till att påverka, såsom antisociala attityder, bristande problemlösningsförmåga och svag impuls kontroll. Man arbetar med varje deltagares specifika brottproblematik utifrån en riskprofil som beskriver deltagarens styrkor och svagheter. Programmet försöker påverka deltagarens sätt att tolka händelser, och skaffa verktyg för att hantera situationer som riskerar att medföra kriminella handlingar. Programmet omfattar ca 25 sessioner om två timmar i smågrupp, ca 2-3 gånger i veckan, och minst tre timslånga enskilda möten mellan behandlare och klient.

ETS (Enhanced Thinking Skills) omfattar också allmän kriminalitet, dvs. brottstypen spelar mindre roll. Programmet genomförs i grupper med 6-8 deltagare. Det består av 21 lektioner och man träffas 2-3 gånger i veckan. Programmet försöker bland annat utveckla deltagarnas förmåga till problemlösning, perspektivtagande, och självkontroll.

Våga Välja är ett KBT-program med tonvikt på social inlärningsteori och syftar till att förhindra återfall i missbruk. Programmet utgår ifrån att vi på kognitiv väg, genom att tänka annorlunda, aktivt kan styra våra handlingar. Det försöker medvetandegöra risksituationer och tankestrukturer genom att klienten identifierar de situationer som utlöser missbruk, som därefter förvärvar strategier för att hantera dem. Programmet genomförs i 25 gruppssessioner om 2 ½ timme, samt tre individuella entimmes träffar.

Kriminalvården strävar efter att kvalitetssäkra sina behandlingsprogram. Detta görs genom att programmen undersöks i studier där klienter som gått det aktuella programmet jämförs med en grupp klienter som inte gjort det. Syftet är att kunna erbjuda evidensbaserade program, dvs. behandlingar som i forskning visat sig ha en påverkan på relevanta faktorer, såsom återfall i brott. Vi menar att det finns anledning att titta närmare på hur kriminella kognitioner påverkas av behandlingsprogram, eftersom dessa rimligen är viktiga bakomliggande faktorer (sk mediatorer) till de eventuella effekter som programmen har på återfall. Genom att studera hur kriminella kognitioner påverkas av behandlingsprogram, samt hur de kriminella kognitionerna i sin tur är relaterade till återfall, kan man öka kunskapen vilka behandlingens verksamma mekanismer är, och vidareutveckla dessa aspekter för att nå maximal effektivitet.

Att mäta klienters explicita kriminella attityder innan och efter behandlingsprogram ger en indikation på programmets effekt och på hur klienterna kommer att klara sig efter frigivning. Ett exempel på ett test med goda egenskaper som redan idag används inom Kriminalvården är Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA; Mills, Kroner & Forth, 2002; Bäckström & Björklund, 2008). Men implicita attitydtest, där det är svårare att fejka resultat eller framställa sig i positiv dager, är ett potentiellt viktigt komplement. Vår tanke är att prediktionen av återfall ska bli bättre om man kompletterar de explicita mått som redan används med ett implicit attitydmått (IAT).

METOD

Etik

Projektet godkändes av lokala etikprövningsnämnden i Lund. Vetenskapsrådets forskningsetiska principer beträffande information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande beaktades. Denna typ av forskning innebär sällan något obehag för försökspersonerna, som informerades om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Deras anonymitet att garanterades. Deras uppgifter registrerades och förvaras i datafiler utan möjlighet att identifiera någon enskild persons svar.

Urval

Det totala antalet deltagare som ingick i projektet var 330. Alla klienter hade gjort åtminstone ett explicit förtest. Det totala antalet personer med kompletta data från de implicita testen (se nedan) var 319, resultaten från dessa kan användas för att jämföra med olika utfallsmått. Det fanns två stycken grupper i undersökningen, behandlingsgrupp och kontrollgrupp. I behandlingsgruppen ingick 215 personer och i kontrollgruppen 115 personer med data från förtesterna, och 154 respektive 77 med data från eftertesterna. Detta innebär att 58 personer i behandlingsgruppen av någon anledning inte fanns med i uppföljningen och 27 i kontrollgruppen. Bortfallet är ungefär lika stort i de båda grupperna, proportionellt sett. Fördelningen över behandlingsprogram var relativt jämn, och redovisas i tabell 1. Programmet Våga välja hade dock en aningen större bortfall än de andra för eftertesterna.

Klienterna som ingick i behandlingsgruppen hade vid tidigare tillfällen genomgått andra behandlingsprogram. Det fanns t o m ett antal klienter som genom åren gått alla de tre programmen, och i vissa fall något program mer än en gång. Även i kontrollgruppen så fanns klienter som genomgått behandlingsprogram. På så sätt är gruppen inte någon ren kontrollgrupp. Av de 115 klienterna i kontrollgruppen var bara 51 registrerade för 0 program. Å andra sidan fanns också 55 klienter i behandlingsgruppen som var registrerade för 0 program, trots att de alltså i de flesta fall deltog vid både för- och eftertesten. Detta kan eventuellt ha sin grund i att de inte blivit registrerade ordentligt i programräknaren. Klienterna i behandlingsgruppen var i genomsnitt registrerade för fler program än klienterna i kontrollgruppen, men det fanns också klienter i behandlingsgruppen som registrerats för många program.

	Behandlingsprogram			Kontrollgrupp	Total
	Brottsbrytet	ETS	Våga välja		
Förtest	80	67	68	115	330
Eftertest	58	52	44	77	231

Ett utdrag från Kriminalvårdsregistret gjordes för att skapa en bättre bild av de båda grupperna. Utdraget är daterat så nära den första testningen som möjligt. Grupperna skiljde sig inte åt i ålder, medelåldern i behandlingsgruppen var 34,9 år och i kontrollgruppen 36,39 år ($p > 0,05$). Båda grupperna bestod företrädesvis av manliga klienter, 98,1 % respektive 95,7 %. Majoriteten hade Sverige som födelse land, men det fanns 50 klienter med annat födelse land.

Den genomsnittliga strafftiden, livstidsdömda borträknade, var 1290 dagar i behandlingsgruppen och 1300 dagar i kontrollgruppen. Antalet livstidsdömda var signifikant större i kontrollgruppen (10

st) än i behandlingsgruppen (5 st). Beräknad återstående tid för icke livstidsdömda var 476 dagar i behandlingsgruppen och 426 dagar i kontrollgruppen. För att undersöka eventuella skillnader i huvudbrott kategoriserades dessa i något förenklad form. De flesta brottskategorier var relativt jämnt fördelade, men det fanns något fler morddömda i kontrollgruppen och något färre i kategorin SFSÖvriga. Även kategorin Stöld var något mindre vanlig i kontrollgruppen. Delar man in brott i kategorierna våldsbrott (dvs. mord, dråp, misshandel, våld mot tjänsteman mm., olaga frihetsberövande mm. och mordbrand) tillgreppsbrott (dvs. bedrägeri, billån, stöld) och narkotikabrott så fanns signifikant fler våldsbrottslingar i kontrollgruppen. Antalet domar skiljde inte grupperna åt, men det var vanligare att behandlingsgruppens klienter dömts för grovt narkotikabrott.

Sammantaget ger detta en bild av att personer som ges behandling i de tre programmen något mer sällan tillhör kategorin våldsbrottslingar och något oftare dömts till narkotikabrott och stöld.

Bland klienter med brott relaterade till alkohol- och narkotika så fanns det i behandlingsgruppen en större andel som klassats till gruppen gravt narkotikamissbruk. En del av klienterna i behandlingsgruppen fick missbruksbehandling (Våga välja). Tar man bort denna undergrupp så finns inga stora skillnader mellan de som deltog i Brottbrytet/ETS och kontrollgruppen, även om tendensen är densamma. Behandlingsgruppen har också en större andel personer med väldigt grava narkotika/alkoholproblem, enligt ASI utredningarna.

		behandling	kontroll	summa
Brott	Övriga	11	6	17
	Bedrägeri	6	7	13
	Billån	2	0	2
	BRB17 (våld mot tjänsteman mm)	2	3	5
	BRB4 (olaga frihetsberövande mm)	3	3	6
	Dråp	6	2	8
	Misshandel	19	13	32
	Mord	12	14*	26
	Mordbrand	1	3	4
	Narkotikabrott	78	41	119
	Rattfylleri	2	1	3
	SFSÖvriga	32	7*	39
	Stöld	40	13	53
	Trafikbrott	0	1	1
	Våldsbrott övriga	1	1	2
Total	215	115	330	
Not: * = p < 0,05				

Instrument

Implicit Associations Test (IAT)

IAT är projektets mest centrala instrument och antas mäta implicita (omedvetna) associationer, i det här fallet implicita attityder och implicit självbild. I projektet användes tre olika varianter av IAT. Det första var ett generellt mått, dvs. ett mått på implicit attityd till kriminalitet i allmänhet där kategorierna ”kriminell” och ”laglydig” användes. Den andra varianten var brottsspecifik, och mätte implicit attityd till just de brott man dömts för. Dessa brott delades in i fyra kategorier, (1) våld, (2) tillgrepp, (3) narkotika och (4) övriga brott. Vilket brottsspecifika IAT klienten fick göra bestämdes av dennes uppgift om vilket brott som var huvudbrott i senaste domen. Av alla klienter fanns det 136 i våldskategorin, 31 i tillgrepp, 126 i narkotika och 50 i kategorin övriga. I resultatsammanställningen kommer data från dessa fyra varianter av IAT att slås ihop. Denna sammanslagna faktor representerar alltså klientens attityd till det specifika brottet.

Det generella måttet på implicit kriminalitet gjordes dessutom i två subvarianter. Den första (insamlad under 2009) var ett s.k. självbilds-IAT där ord som ”jag” och ”själv” kombinerades med antingen ord relaterade till kriminalitet, t ex ”kriminell” eller ”brottslig”. Detta IAT fångar alltså i vilken mån man förknippar sig själv med kriminalitet, dvs. ens implicita kriminella självbild. I den andra subvarianten användes ett mer typiskt valens-IAT, där kriminalitetsorden kombinerades med ord av positiv eller negativ valens. Den specifika varianten byggde på en delvis annan teknik, SC-IAT (Karpinski & Steinman, 2006) där man kan mäta associationer till ett enda attitydobjekt, utan att introducera ett kontrasterande objekt.

Andra mätinstrument

I kriminalvårdens rutiner ingår att klienterna gör självskattningar av olika relevanta egenskaper före och efter behandlingen. Det finns en rad olika instrument och här kommer vi att koncentrera oss på MCAA och programvärderingen.

Measure of Criminal Attitudes and Associates (MCAA)

Detta instrument består av 46 frågor som behandlar fyra olika attitydområden; attityder till våld, kriminella intentioner, kriminellt berättigande och kriminella vänner. Det finns fyra stycken fasta svarsalternativ (Likertskala). Den svenska versionen av MCAA uppvisar god reliabilitet och strukturell validitet (Bäckström & Björklund, 2009). Här används endast totalskalan, dvs. de fyra delskalorna sammanslagna. Denna uppvisade mycket hög reliabilitet (Cronbach's $\alpha = 0,94$ i förtestningen och $\alpha = 0,95$ i eftertestningen).

Programvärdering

Efter genomgången program gör klienterna ett antal skattningar av hur de upplevt olika aspekter av programmet. ETS och Brottsbrytet har ett gemensamt skattningsformulär som består av 8 frågor, medan Våga väljas formulär innehåller 12 frågor. För att förenkla utvärderingen skapades ett index baserat på de frågor i formuläret som byggde på en fyrgradig Likertskala (6 respektive 10 stycken). Reliabiliteten i utvärderingen av ETS och Brottsbrytets var hög ($\alpha = 0,80$), precis som i utvärderingen av Våga välja ($\alpha = 0,83$). Förutom dessa två formulär så svarade klienterna på två ytterligare formulär som mäter inställningen till kriminalitet.

Termometerskalan

Denna skala bestod av 8 begrepp varav fyra berörde kriminalitet (brottsligt, skurkaktigt, kriminellt och straffbart) och fyra laglydighet (laglydigt, hederligt, renhårigt och oklanderligt). Det var samma ord som användes i den generella varianten av IAT. Klienterna fick skatta hur de kände inför dessa begrepp, på en skala från 0 till 100, från kall till varm. När termometern utvärderades fann vi att skattningen av laglydighetsorden respektive kriminalitetsorden snarast bildade två separata faktorer. Därför delades termometerskalan upp i två delskalor, en som mätte inställning till laglydighet och en som mätte inställning till kriminalitet. Båda delskalorna var reliabla ($\alpha = 0,88$ respektive $\alpha = 0,88$).

Skalor relaterade till Theory of planned behavior

Vi skapade också ett instrument för att uppskatta faktorerna i en av de viktigaste teoretiska modellerna över relationen mellan attityder och beteende. Detta instrument har totalt 24 frågor som mäter kriminell intention, kriminell personlig norm och subjektiv uppfattning om andras kriminella norm. Resultaten för dessa tre skalor slogs ihop till en enda skala som hade hög reliabilitet ($\alpha = 0,89$).

Procedur

Testproceduren gick till som så att testledaren (projektassistent Marcus Tegnér) i förväg förberedde bärbara datorer i anvisat rum på anstalten. Klienterna anlände och testades vanligen i grupper om maximalt fyra. Efter att ha informerats om studiens syfte och fått instruktioner för genomförandet gjorde de först IAT, vilket tog ca 25 minuter. Därefter fyllde de i två eller tre självskattningsformulär, beroende på om de var i behandlingsgrupp eller kontrollgrupp. Den sistnämnda fick fylla i ett extra formulär (MCAA) som behandlingsgruppen gjort under kriminalvårdens egna förtester. Ett av frågeformulären handlade om brottsligt beteende och brottsrelaterade normer, ett annat bestod av en känslotermometer där man skattar hur positivt eller negativt man uppfattar brottsrelaterade och icke-brottsrelaterade ord (samma ord som fungerar som stimuli under IAT). När alla var klara frågade testledaren kort deltagarna hur de upplevt testerna, tackade dem för att de ställt upp, och överlämnade de telefonkort som deltagarna ersattes med. Hela sessionen varade ca 35-40 minuter. Testningarna flöt på bra och endast några enstaka deltagare valde att avbryta. Ingen deltagare gav uttryck för att ha känt sig kränkt eller förödmjukad. Dock upplevde vissa att frågorna i frågeformulären var riktade på så sätt att de utgår ifrån att respondenten är grovt kriminell, vilket långtifrån passade in på allas självuppfattning.

Marcus Tegnér administrerade testningarna på egen hand, och samlade in data från följande 16 anstalter: Fosie, Helsingborg, Karlskrona, Kirseberg, Tygelsjö (Region Syd), Brinkeberg, Halmstad, Högsbo, Mariestad, Smälteryd, Tidaholm (Region Väst), Kalmar, Skänninge, Västervik Norra (Region Öst), Färingsö och Österåker (Region Stockholm).

RESULTAT

IAT ger ofta en stor effektstorlek. I de tidigare applikationerna av IAT finns det t ex mycket stark preferens för ingrupper (svenskar) gentemot utgrupper (t ex invandrare; mätt med kortare svarstider när denna attityd kombineras med ”positiva” stimuli och långa svarstider när den kombineras med ”negativa” stimuli). För det implicita självbilds IAT, som samlades in under 2009, var IAT-effekten $d = 0.73$, dvs. man hade en tydlig preferens för kombinationen ”jag” och ”laglydig” i relation till ”jag” och ”kriminell”. För valens-IAT fanns också en tydlig preferens för positiv attityd till laglydighet med effektstorleken $d = 1.20$. För de specifika IAT varianterna där effekten (sammanslagna) var svagare, $d = 0,47$ ^{1 2}. Det är med andra ord viktigt att komma ihåg att också gravt kriminella personer uppvisar preferens för laglydighet och har därmed relativt svårare att associera kriminalitet med sig själv i jämförelse med andra, och även relativt svårare att associera kriminalitet än laglydighet med positiva stimuli. I denna studie kommer vi att undersöka relativ preferens, vilket innebär att vi tar den variation som finns för attityder till kriminalitet och jämför den med andra faktorer, t ex om man genomgått ett behandlingsprogram eller hur mycket tidigare kriminell belastning man har. Effektstorleken var förvisso väldigt stor för den generella effekten, men det fanns i de båda grupperna ändå klienter som hade en preferens för kriminalitet (de reagerade snabbare när ”jag” kombinerades med ”kriminalitet”, eller när positiva ord kombinerades med kriminella ord). Av de 127 personerna som har data från den första självbilds-IAT mätningen fanns 36 med kriminell självbild (snabbare när själv kombinerades med kriminalitet). Av de 169 personer som har data från valens IAT-mätningen fanns 17 med positiv preferens för kriminalitet.

Hur stor var preferensen vid mätning nummer 2? Av de 95 personer som gjort självbilds IAT för både första och andra mätningen hade 14 preferens för kriminalitet i mätning 2. För valens-IAT var det 9 av 101 som hade en övervägande positiv attityd till kriminalitet. Det fanns bara 2 som hade en kriminell självbild i båda mätningarna och bara 1 som hade en positiv attityd till kriminalitet.

Det är ganska ovanligt att man har två mätningar med IAT för samma personer med så stort avstånd i tid mellan mätningarna (ca 2-3 mån) som fanns i denna studie. Korrelationen för preferens mellan mätning 1 och 2 var $r = 0,353$ för självbilds IAT och $r = 0,62$ för valens IAT. För det specifika IAT som mätte attityd till klientens specifika brottstyp var $r = 0,44$. Detta betyder att IAT har en ganska låg reliabilitet om man bortser från valens IAT som har en i sammanhanget acceptabel validitet.

Resultat i relation till frågeställningarna

Den mest centrala frågeställningen i detta projekt var om behandlingsprogrammen resulterade i en minskad grad av implicit kriminell självbild och positiv implicit attityd till kriminalitet. IAT mäter responstider och det relevanta måttet är differensen mellan reaktionstiderna när stimulusord relaterade till självet/valens kombinerats med kriminalitetsord, mot när ord relaterade till självet/valens kombinerats med ord som betecknar laglydighet. För självbilds-IAT fanns 67 personer i behandlingsgruppen och 28 i kontrollgruppen, medelvärdet i behandlingsgruppen var $M = 209,9$ vid förmätningen och $225,8$ vid eftermätningen, samma värden för kontrollgruppen var 195 i förmätningen och $187,2$ i eftermätningen. Det finns en mycket svag icke signifikant mer positiv attityd till laglydighet för behandlingsgruppen. Variansen i behandlingsgruppen var signifikant större än för kontrollgruppen. Vad gäller valens-IAT så fanns 64 personer i behandlingsgruppen och 37 i kontrollgruppen, vid förmätningen hade behandlingsgruppen $M = 584,0$ och vid eftermätningen $M = 481,1$. I kontrollgruppen var förmätningen $M = 489,0$ och

---

¹ Måttet d som också kallas Cohens d beskriver effektstorleken, för medelvärde definieras den som skillnaden mellan medelvärdena dividerat med variabelernas genomsnittliga standardavvikelse. Även andra statistiska mått kan översättas till d för att ge en indikation på effektstorleken.

² För att inte belasta texten med för mycket information så har statistiska test och signifikansvärden för de statistiska testen utelämnats när signifikans finns, men denna är så låg att den inte bidrar (t ex $p < .001$), då säger effektstorleken mer om resultaten. Generellt så har parametrisk statistik använts (t ex t-test).

eftermätningen 447,9. Båda grupperna utvecklades på fel håll, behandlingsgruppen något mer än kontrollgruppen. För att undersöka om det fanns skillnader mellan behandlingsgruppen och kontrollgruppen gjordes variansanalys, där förmätningen fungerade som kovariat till eftermätningen. Detta gav dock inga signifikanta resultat. Eftersom höga värden är relaterade till positiva resultat (mindre kriminella attityder) kan vi konstatera att behandlingen med mycket liten sannolikhet har gett upphov till lägre kriminell identitet eller lägre positiv attityd till kriminalitet.

Samma analys gjordes med de specifika implicita attitydmåtten, där klientens huvudbrott avgjorde vilken typ av attityder som undersöktes. Totalt fanns analyserbara data för 131 personer i behandlingsgruppen och 66 i kontrollgruppen. Medelvärden i förmätningen för behandlingsgruppen var 85,0 (höga värden betecknar att man är negativ till kriminalitet) och i kontrollgruppen 97,8. I eftermätningen var samma värden 28,2 respektive 32,95. Gruppen behandlade hade en något mer positiv attityd till brott efter behandlingen, kontrollgruppen hade också en något mer positiv attityd, men inte signifikant. Korregerade för förmätningen är dock kontrollgruppens resultat något bättre, dock inte signifikant, $F = 1,61$, $p > 0,05$.

I undersökningen fanns tre olika behandlingsprogram, ETS, Våga välja och Brottsbrytet. Antalet deltagare från vart och ett av dessa var dock ganska litet. Vi undersökte trots detta om det fanns någon signifikant interaktion med olika behandlingsprogram, dvs. om vi kunde hitta någon skillnad i behandlingseffekt i något av programmen; både skillnader mellan dem och gentemot kontrollgruppen. Inte heller i denna analys visade någon signifikant effekt. Det var alltså inget program som utmärkte sig med speciellt förändring av implicita attityder till kriminalitet. Lägg märke till att skillnaden mellan behandlingsgrupper hade ganska låg "power" vilket innebär att det skulle krävas ganska stora skillnader för att de skulle vara signifikanta.

I undersökningsmaterialet finns ett oroväckande stort bortfall av klienter som bara kommer till den första testningen. Totalt sett återkom bara 65 % av klienterna till eftertestningen; det fanns ingen signifikant skillnad mellan behandlingsgruppen och kontrollgruppen. Den grupp som bortföll utmärktes av en betydligt mer positiv attityd till kriminalitet, mätt med valens-IAT, $t(167) = 3,12$; $p < 0,01$ och även mer positiv värdering av kriminella handlingar, $t(300) = 2,98$; $p < 0,01$, mätt med valens-IAT. De utmärktes dock inte av explicit positiva attityder till brott mätt med MCAA, och inställningen till brott mätt med temperaturskalan visade bara tendenser till mer positiv inställning till brottsliga handlingar $t(115) = -1,779$, $p = 0,08$ i gruppen som inte återkom.

Det finns dock olika skäl till varför klienterna bortfaller och delvis kan det bero på administrativa problem (t ex flyttningar) eller tappat intresse från klientens sida. Det intressantaste bortfallet är dock de i behandlingsgruppen som avslutade behandlingen i förtid pga. misskötsamhet eller av eget val. Tyvärr har vi i dagsläget inte tillgång till data från programräknaren (databas som registrerar alla klienter som deltar i program), utan endast från de som gått program fram till 2009.

Efter att ett behandlingsprogram avslutats brukar klienterna få göra skattningar av hur de uppfattade programmet, en programutvärdering. När man relaterar dessa skattningar till IAT visar det sig att de som skattade programmen mest positivt hade den största förändringen av kriminell identitet, närmare bestämt en utveckling mot en starkare kriminell självbild i självbilds-IAT, $r(53) = -0,350$, $p = 0,01$, medan de andra varianterna av IAT inte uppvisade samma effekt.

Resultat som kan validera de implicita attitydmåtten

Denna studie berör utvärdering av behandlingsprogram. Den berör också huruvida de mått på implicita attityder som används här (dvs. varianter av IAT) är relaterade till andra för kriminalitet relevanta faktorer, och därmed är användbara inom kriminalvård.

Inom IAT-forskningen har det förekommit många olika mått för att testa relationen mellan implicita och explicita attityder. Ett explicit mått som ofta uppvisat höga korrelationer till implicita är en temperaturskala där deltagaren skall skatta i vilken mån han/hon känner värme inför attitydobjektet. Denna skala användes också i datamaterialet från 2010 (när valens-IAT inkluderades). Vid utvärderingen av denna skala visade det sig att den föll ut i två separata faktorer, en för positiva och en för negativa item. Den positiva skalan var svagt korrelerad med valens IAT

$r(135) = 0,16$, $p > 0,05$, vid förmätningen och hela $r(83) = 0,390$, $p < 0,01$ vid eftermätningen av valens-IAT. Skillnaden mellan första andra mätningen av valens-IAT var positivt relaterad till eftermätningen av temperaturskalan, $r(99) = 0,22$, $p < 0,05$. I behandlingsgruppen var denna relation $r(53) = 0,47$, $p < 0,01$ och i kontrollgruppen $r(28) = 0,34$, $p > 0,05$. Inga signifikanta relationer hittades mellan IAT och den negativa temperaturskalan. Detta antyder att personer som hade utvecklat en relativt mer positiv implicit attityd till laglydighet hade en relativt mer explicit positiv attityd till laglydighet efter behandlingen. Korrelationen till det specifika IAT var svagt positivt, men en bit från att vara signifikant. Sammanfattningsvis verkar sambandet mellan explicit och implicit attityd till brott bli tydligare vid eftermätningen.

För få en ännu bättre uppfattning om relationen mellan valens IAT och temperaturskalan så beräknades partialkorrelationen mellan eftermätningen av valens-IAT och eftermätningen av temperaturskalan med kontroll för både förmätningen av valens-IAT och förmätningen av temperaturskalan. Korrelationen var positiv, $r(81) = 0,36$, $p < 0,01$. För att undersöka eventuella skillnader mellan behandlade och kontrollgrupp för denna relation så gjordes analysen separat, i behandlingsgruppen var korrelation $r(51) = 0,44$, $p < 0,001$; medan samma relation i kontrollgruppen var $r(26) = 0,27$, $p > 0,05$. Dessa korrelationer visar att sambandet mellan IAT och temperaturskalan blev starkare vid andramätningen och att detta var tydligare i behandlingsgruppen. Skillnaden i korrelation var dock inte signifikant.

Ett annat explicit test på kriminella attityder är MCAA (Mills, Kroner & Forth, 2002) som mäter fyra olika typer av attityder till kriminalitet. Det fanns svaga korrelationer mellan denna skala sammanslagen och förmätningen av självbilds-IAT, $r(48) = -0,29$, $p < 0,05$ och med valens IAT, $r(135) = -0,27$, $p < 0,01$. Resultaten antyder att personer med implicit mer negativa attityder till kriminalitet eller kriminell självbild har också har explicit mindre positiv inställning till kriminalitet. Vid eftermätningen fanns inte längre någon signifikant korrelation mellan dem, men istället fanns en signifikant korrelation mellan eftermätningen av brottspecifika IAT och eftermätningen av MCAA, $r = -0,23$. Sammantaget ger detta en fingervisning om att de olika IAT vi använt delvis mäter samma attityder som mäts med explicita test.

En viktig modell inom attitydforskningen är Theory of Planned Behavior (TPB; Ajzen, 2005). Vårt instrument för att mäta TPB fångar tre centrala begrepp från denna modell, nämligen kriminella attityder ("personlig norm"), hur man uppfattar omgivningens normer ("subjektiv norm") och i vilken mån man tycker sig behärska och kontrollera situationen ("upplevd kontroll"). Det fanns signifikanta om än svaga relationer mellan dessa mått och de olika IAT-testen³. Generellt så korrelerade de tre skalorna i samma riktning, därför redovisas bara korrelationer till den sammanlagda skalan (som innehåller summan av de tre delskalorna). Korrelationen med förmätningen av identitets-IAT var $r(125) = 0,19$, $p < 0,05$ för både förmätningen och $r(106) = 0,20$, $p < 0,05$, med eftermätningen av dessa test. Korrelationen med eftermätningen av identitets-IAT var inte signifikant, men svagt negativ. Korrelationen mellan TPB-måttet och förändringen av IAT efter behandling (efter-före) var $r(95) -0,29$, $p < 0,01$, vilket betyder att de som explicit har skattat sina normer som mer laglydiga efter behandlingen, har en något starkare kriminell identitet efter behandlingen. För valens-IAT fanns bara signifikanta relationer mellan förmätningarna. Slutligen fanns inga signifikanta relationer mellan brottspecifika IAT och TPB-måttet.

---

³ Korrelationerna är ordinala här eftersom TPB-skalorna hade mycket skev distribution.

DISKUSSION

De instrument som för närvarande används vid utvärdering av behandlingseffekter inom Kriminalvården är av en typ vars validitet kan ifrågasättas, särskilt när det gäller känsliga frågor som klienternas attityder till kriminalitet, i vilken grad de förknippar sig med kriminalitet, osv. Ett alternativ vore att helt ge upp mätning av attityder, självbild osv. och istället att enbart förlita sig på återfallsdata och andra ”hårda mått”. En nackdel med detta är att de hårda måtten inte bara är hårda, utan dessutom trubbiga, i bemärkelsen att de inte fångar de förändringsprocesser som ligger emellan behandling och återfall. Istället har vi ovan föreslagit att Kriminalvården förhoppningsvis kan dra nytta av de psykometriska landvinningar som gjorts inom bl a. psykologin de senaste decennierna, och då framförallt utvecklandet av så kallade indirekta test. Indirekta test syftar till att fånga individens kognitioner utan att de själva rapporterar dessa, och har uppvisat lovande resultat. Indirekta test skulle kunna komplettera de direkta test som redan idag används inom Kriminalvården.

Den centrala frågeställningen i föreliggande projekt var om behandlingsprogram påverkar implicita kriminella attityder. Resultaten visade ingen direkt effekt av behandlingsprogrammen på de implicita attityderna. Detta betyder inte nödvändigtvis att behandlingsprogrammen är ineffektiva, utan snarare att de varianter av IAT som använts här inte kunnat fånga upp en eventuell förändring i attityder. Tidigare studier (Gollwitzer mfl. 2007; Polascheck mfl., 2010) har gett ett visst stöd för att sådan förändring är möjlig

Man kan inte förvänta sig särskilt stora effekter på implicita attityder om deltagarna bara utsätts för en begränsad insats. Implicita attityder brukar beskrivas som relativt mer stabila än explicita attityder och som typ av attityder som vuxit fram under lång tid (Rydell & McConnell, 2006). Implicita attityder brukar också beskrivas som automatiska och utanför personens egen direkta kontroll. Ändå är det just sådana attityder man vill komma åt i behandlingsprogrammen. Kriminalvårdens program består av uppemot 30 sessioner där klienterna tränas i hur de skall resonera och handskas med situationer som kan leda till brott. Här är det viktigt att hålla i åtanke att även grovt kriminellt belastade personer har en positiv attityd till laglydighet och relativt mer negativ attityd till kriminalitet. Detta skulle betyda att utgångspunkten även för dem är att laglydighet är positivt. I en tidigare (opublicerad) studie har vi dock visat att den relativa positiva attityden till laglydighet är svagare för kriminella än för icke-kriminella. Det skulle betyda att kriminella skiljer sig från icke-kriminella mer i fråga om grad. Vad vi inte lyckats visa i studien är att behandlade klienter får relativt högre preferens för laglydighet och lägre för kriminalitet.

Några resultat antyder ändå att det sker en viss förändring hos klienter som genomgått behandlingsprogram. Det fanns svaga tendenser till att de implicita och de explicita attityderna stämde bättre överens i eftermätningen i jämförelse med förmätningen. Rent spekulativt kan man kanske föreslå att den behandlade gruppen blir mer medveten om sin egen grad av kriminalitet och därför ger uttryck för explicita attityder (i de explicita testen) som i högre grad stämmer överens med deras implicita attityder (i IAT). Detta är naturligtvis inte den enda möjliga förklaringen. Det fanns t ex en bättre överensstämmelse också i kontrollgruppen (även om den inte var signifikant), vilket skulle kunna förklaras av en generell effekt där sambandet mellan explicita och implicita attityder ökar när de implicita testen upprepas. Detta kan i sin tur bero på att mätningen ökar i reliabilitet eftersom klienterna lär sig hur testen fungerar. I vilket fall som helst så är tendensen något tydligare i behandlingsgruppen, och just frågan hur kopplingen mellan implicita och explicita attityder påverkas av ett behandlingsprogram kan vara värd att följa upp i framtiden.

En möjlig invändning mot projektets resultat är att de varianter av IAT vi använt inte mäter attityder till kriminalitet på ett reliabelt och valitt sätt. För att ge lite stöd åt att instrumentens validitet så jämfördes resultaten med de explicita testen och vi hittade små men ändå tydliga bevis för relationer mellan de implicita och explicita testen. Reliabiliteten var låg för två varianter, det var bara valens-IAT som hade en acceptabel reliabilitet. Flera olika tolkningar av de resultat som ändå framkommer blir möjliga. En är att instrumenten aldrig kommer att kunna användas för att mäta

enskilda individers kriminella attityder. Å andra sidan så kan man konstatera att låga men signifikanta korrelationer egentligen borde korrigeras om testinstrumenten har låg reliabilitet. En korrelation på 0,2 (t ex som den mellan självbilds-IAT och TPB skalan) skulle då räknas upp till 0,30 (givet reliabilitet på 0,4 respektive 0,98). En annan möjlig invändning mot projektets resultat gäller det relativt stora bortfallet, vilket förvisso är vanligt i undersökningar av tillämpad karaktär. Stora bortfall leder till minskad power i statistiska analyser, men vi håller det inte för troligt att ökad power skulle ändra resultaten (och därmed slutsatserna) på något avgörande sätt.

Man kan konstatera att det finns tydliga skillnader mellan de olika varianter av IAT som använts i denna studie (kriminella attityder och kriminell självbild). Den variant som mäter graden av positiv/negativ inställning till kriminalitet tenderar att korrelera med sina explicita motsvarigheter. Däremot uppvisade den variant som mäter kriminell självbild överraskande effekter. Det finns vissa antydningar till att klienter som efter behandlingen har en något ökad kriminell identitet är mer nöjda med programmen och dessutom har en mer koherent självbild.

IAT är det dominerande måttet på implicit social kognition idag. Anledningar till detta kan vara att testet är relativt enkelt att implementera och att det vanligen ger robusta effekter (dvs. är reliabelt). Flera frågetecken återstår dock vad gäller testets validitet. Detta hänger inte bara samman med förståelsen av hur själva testet är konstruerat, utan även med teoretiska frågor kring vad omedvetna processer egentligen är, och hur omedvetna och medvetna kognitioner är relaterade till varandra (Fazio & Olson, 2003). Resultaten från ett attityd-IAT ska alltså inte ses som ett mått på en persons rena och opåverkade attityder. Vi behöver inte bara ställa oss frågan om IAT kan fånga en persons "verkliga attityder" utan även ställa oss frågan om "verkliga attityder" existerar, och vad de i så fall består i. Faktum är att eftersom teoribildningen och den empiriska forskningen kring implicita kriminella kognitioner ännu är så begränsad så vet man inte om implicita eller explicita mätmetoder är starkast relaterade till relevanta riskfaktorer, eller om implicit eller explicit kognition är starkast relaterad till kriminellt beteende. Eventuellt kan nya mätinstrument, kanske släktingar till något av de implicita attitydmått som nämndes i inledningen, dyka upp i framtiden. Social kognition är ett mycket aktivt forskningsområde, med metodutveckling som ett centralt fokus. Detsamma gäller för kognitiv neurovetenskap, där man använder sig av hjärnabbildningsmått som kan vara intressanta att titta närmare på i sammanhanget. I jämförelse med de responstidsbaserade mått man vanligen använder sig av inom social kognition, som bara kräver en persondator och en liten stund av respondentens tid, är hjärnabbildningsmått visserligen för närvarande många gånger mer kostsamma vad gäller utrustning, expertis för tolkning, och kräver mer av klienternas tid. Detta kan dock komma att ändras. Vi rekommenderar Kriminalvården att följa hur arbetet med att förfinas metoder för mätning av implicita kognitioner utvecklas inom båda dessa forskningsområden, för att kunna dra nytta av teknikutvecklingen när brytpunkten mellan kostnader och möjliga effekter är nådd.

LITTERATURLISTA

- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality and behavior*. (2nd ed). New York: Open University Press.
- Andrews, D. A., & Bonta, J. (2006). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati, OH: Anderson Publishing Co.
- Agerström, J., & Rooth, D.-O. (2011). *The role of automatic obesity stereotypes in real hiring discrimination*. *Journal of Applied Psychology*, 96, 790-805.
- Banse, R., Seise, J., & Zerbos, N. (2001). *Implicit attitudes towards homosexuality: Reliability, validity, and controllability of the IAT*. *Zeitschrift für Experimentelle Psychologie*, 48, 145-160.
- Bäckström, M., & Björklund, F. (2008). *The Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA): Further testing of structural and criterion related validity*. *Criminal Justice and Behavior*, 35, 1398-1410.
- Bäckström, M., Björklund, F., & Larsson, M. R. (2011). *Social desirability in personality assessment: Outline of a model to explain individual differences*. In M. Ziegler, C. MacCann, & R. D. Roberts (Eds.) *New perspectives on faking in personality assessment* (pp. 201-213). New York: Oxford University Press.
- Edwards, A. L. (1953). *The relationship between the judged desirability of a trait and the probability that the trait will be endorsed*. *Journal of Applied Psychology*, 37, 90-93.
- Fazio, R. H., Jackson, J. R., Dunton, B. C., & Williams, C. J. (1995). *Variability in automatic activation as an unobtrusive measure of racial attitudes: A bona fide pipeline?* *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 1013-1027.
- Gendreau, P., Goggin, C., Chanteloupe, F., & Andrews, D. A. (1992). *The development of clinical and policy guidelines for the prediction of criminal behaviour in criminal justice settings* (Programs Branch user report). Ottawa: Ministry of the Solicitor General of Canada.
- Gendreau, P., Little, T., & Goggin, C. (1995). *A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: Assessment guidelines for classification and treatment* (Programs Branch user report). Ottawa: Ministry of the Solicitor General of Canada.
- Gollwitzer, M., Banse, R., Eisenbach, K., & Naumann, A. (2007). *Effectiveness of the Vienna social competence training on explicit and implicit aggression*. *European Journal of Psychological Assessment*, 23, 150-156.
- Gray, N. S., Brown, A. S., MacCulloch, M. J., Smith, J., & Snowden, R. J. (2004). *An implicit test of the associations between children and sex in pedophiles*. *Journal of Abnormal Psychology*, 114, 304-308
- Gray, N. S., MacCulloch, M. J., Smith, J., Morris, M. and Snowden, R. J. (2003). *Violence viewed by psychopathic murderers*. *Nature*, 423, 497-498.
- Gray, H. M., LaPlante, D. A., Bannon, B. L., Ambady, N., Shaffer, H. J. (2011). *Development and validation of the Alcohol Identity Implicit Associations Test (AI-IAT)*. *Addictive Behaviors*, 36, 919-926.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). *Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1464-1480.

- Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L., & Banaji, M. R. (2009). *Understanding and using the Implicit Association Test: III. Meta-analysis of predictive validity*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 17-41.
- Grumm, M., Hein, S., & Fingerle, M. (2011). *Predicting aggressive behavior in children with the help of measures of implicit and explicit aggression*. *International Journal of Behavioral Development*, 35, 352-357.
- De Houwer, J. (2003). *The extrinsic affective Simon task*. *Experimental Psychology*, 50, 77-85.
- Karpinski, A., & Steinman, R. B. (2006). *The Single Category Implicit Association Test as a measure of implicit social cognition*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 16-32.
- Kämpfe, N., Penzhorn, J., Schikora, J., Dünzl, J., & Schneidenbach, J. (2009). *Empathy and social desirability: A comparison of delinquent and non-delinquent participants using direct and indirect measures*. *Psychology, Crime & Law*, 15, 1-17.
- Mills, J. F., Kroner, D. G., & Forth, A. E. (2002). *Measures of Criminal Attitudes and Associates (MCAA): Development, factor structure, reliability and validity*. *Assessment*, 9, 240-253.
- Mills, J. F., & Kroner, D. G. (2005). *An investigation into the relationship between socially desirable responding and offender self-report*. *Psychological Services*, 2, 70–80.
- Mills, J. F., & Kroner, D. G. (2006). *Impression management and self-report among violent offenders*. *Journal of Interpersonal Violence*, 21, 178–192.
- Nosek, B. A., & Banaji, M. R. (2001). *The go/no-go association task*. *Social Cognition*, 19, 625-666.
- Payne, B. K., Cheng, C. M., Govorun, O., & Stewart, B. D. (2005). *An inkblot for attitudes: Affect misattribution as implicit measurement*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 277-293.
- Polaschek, D. L. L., Bell, R. K., Calvert, S. W., Takarangi, M. K. T. (2010). *Cognitive-behavioural rehabilitation of high-risk violent offenders: Investigating treatment change with implicit and explicit measures of cognition*. *Applied Cognitive Psychology*, 24, 437-449.
- Richetin, J., South Richardson, D., Mason, G. D. (2010). *Predictive validity of LAT aggressiveness in the context of provocation*. *Social Psychology*, 41, 27-34.
- Rooth, D.-O. (2007). *Implicit discrimination in hiring: Real world evidence*. IZA Discussion paper No. 2764, 1-32.
- Rydell, R. J. & McConnell, A. R. (2006). *Understanding implicit and explicit attitude change: A systems of reasoning analysis*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 995-1008.
- Schnabel, K., Asendorpf, J. B., & Greenwald, A. G. (2008). *Assessment of individual differences in implicit cognition*. *European Journal of Psychological Assessment*, 24, 210-217.
- Snowden, R. J., Gray, N. S., Smith, J., Morris, M., & MacCulloch, M. J. (2004). *Implicit affective associations to violence in psychopathic murderers*. *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 15, 620-641.
- Wiers, R. W., Van Woerden, N., Smulders, F. T. Y., & De Jong, P. J. (2002). *Implicit and explicit alcohol-related cognitions in heavy and light drinkers*. *Journal of Abnormal Psychology*, 111s, 648-658.

Wittenbrink, B., Judd, C. M., & Park, B. (1997). *Evidence for radical prejudice at the implicit level and its relationship with questionnaire measures*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 262-274.

Kriminalvården

---

www.kriminalvarden.se
601 80 Norrköping
Telefon 077-228 08 00
Fax 011-496 36 40